

європейських художників «високого калібру» в Європі. Він був обраний не менш ніж у п'ять престижних академій мистецтв, у тому числі в Петербурзі, Римі, Флоренції та Амстердамі. Глибину цього досягнення неможливо переоцінити, враховуючи, що ці мистецькі інститути були одними з найбільших у світі, і досі є, і мають багатовікові традиції.

Список використаних джерел:

1. 100 великих українцев. Київ : Орфей, 2002. 480 с.
URL: <https://www.litmir.me/br/?b=157880&p=216> (дата звернення: 11.04.2020).
2. Карпова Т.Л. Иван Айвазовский: К 200-летию со дня рождения. Москва : Государственная Третьяковская галерея, 2016. 360 с.
3. *Крамской. Портрет И.К. Айвазовского* : веб-сайт.
URL: <https://www.liveinternet.ru/users/gregoryh/post260709823> (дата звернення: 08.06.2020).
4. Хачатрян Ш. Айвазовский. 1817–1900. Альбом. Самара : ИД Агни, 2019. 216 с.
5. Ivan Konstantinovich Aivazovsky. *Sotheby's* : веб-сайт.
URL: <http://www.sothebys.com/ru/auctions/ecatalogue/2012/the-orientalist-sale/lot.6.html> (дата звернення: 18.09.2020).

Зубай Ю.М.

магістрант,

Науковий керівник: Таранченко О.Г.

кандидат мистецтвознавства, професор кафедри,

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

ФОРТЕПІАННА ТВОРЧІСТЬ І. БЕРКОВИЧА: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО

Фортепіанна творчість Ісаака Берковича – це та база, на якій формувались чимало поколінь піаністів не лише на теренах України, чи колишнього СРСР, але і Європи. Його творчий доробок суттєво вплинув на еволюцію жанру української дитячої фортепіанної музики: значно збагатив репертуар юних піаністів, а саме ще майже невідомим до цього жанром дитячого фортепіанного концерту, сприяв подальшим пошукам у галузі методики гри на фортепіано. І. Беркович – перший український

композитор, котрий створив власну авторську школу гри на фортепіано. Його творчість дала поштовх у розвитку й інших серйозних фортепіанних жанрів – він був першим після М. Лисенка, хто звернувся до жанру фортепіанної токати. Кращі композиції митця увійшли до численних репертуарних збірників, зокрема найпоширенішої у практиці піаністів-педагогів серії збірок «Фортепіано» Б. Мілича.

I. Беркович навчався у консерваторії в класі Б. Лятошинського (композиція) та В. Пухальського (фортепіано). Співпраця з цими двома корифеями залишила значний слід у його творчості – більшість його творів були написані саме для фортепіано, і майже всі за участю фортепіано. У його фортепіанній музиці відчутне глибоке знання психологічно-вікових особливостей юних піаністів. Вплив Б. Лятошинського проявився у більш серйозних фортепіанних полотнах – концертах та циклі «24 прелюдії» (1965).

Дана стаття є першою спробою серед праць вітчизняних науковців та піаністів-педагогів охопити майже весь спектр фортепіанної творчості I. Берковича. Найбільш фундаментальною працею композитора є «Школа фортепіанної гри» оп. 35 (1960). Актуальність збірки на той час була дуже велика. У багатьох країнах СРСР в ті часи активно створювались подібні видання. Варто відмітити, що у збірці зустрічається майже весь світовий фольклор (не лише радянських країн, але і чеський, китайський, польський та ін.). Розділ із загальними методичними рекомендаціями – це поради, в першу чергу, для педагогів-піаністів, тому збірку не варто сприймати, як «самовчитель». «Школа» є якісним навчальним матеріалом початкового періоду навчання саме для дітей молодшого шкільного віку та більш старших. Окремі твори з цієї праці композитора стали «золотим фондом» педагогічного репертуару. Водночас і художня їх цінність знаходиться на високому рівні, навіть при своїй технічній невибагливості. Дана збірка дала поштовх і для інших українських композиторів збагачувати фортепіанну музику шляхами I. Берковича, зокрема у 2019 році вийшла у світ авторська школа гри на фортепіано О. Яковчука. У ній композитор подає більш повно стильову панораму (навіть джаз), та загальний рівень складності збірника охоплює більш довгий період навчання (не лише молодші, але і середні та старші класи музичних шкіл).

Цикл «24 прелюдії» оп. 46 є звичайно далеко не першим зразком цього циклічного жанру у фортепіанній музиці. Його яскравими представниками були – Ф. Шопен та С. Рахманінов, але особливість

циклу І. Берковича у тому, що він позиціонує себе саме як педагогічний репертуар. Твори, представлені у збірці є яскравими за обраним змістом, та охоплюють більшість видів романтичної фортепіанної техніки. Кожна прелюдія є контрастною до попередньої за характером, темпом, фактурою. Загалом цикл може бути корисним поповненням цікавим репертуаром і для концертуючих піаністів, Адже ще досі немає жодного запису виконання циклу в повному обсязі, і навіть у педагогічній практиці викладачі-піаністи звертаються, як правило, лише до найбільш популярних (мі-мінор, мі мажор).

Фортепіанні ансамблі оп.30 (1956) – цикл, що складається з 12 творів у 4 руки та на два фортепіано. Усі твори мають програмну назву, що передає їх образний зміст. А за рівнем складності п'єси розраховані на 3-6 клас ДМШ. І. Беркович розумів важливість музикування в ансамблі на всіх етапах розвитку учня-піаніста. Цей опус ансамблів за своїми завданнями та складністю суттєво відрізняється від ансамблів, що входять до «Школи...», адже ставлять перед ансамбістами ширше коло завдань.

Етюдів оп. 31 (1956) – збірка, що складається з 28 етюдів, що вміщені у два зошити. Більшість етюдів мають саме художнє спрямування. І це висуває перед юними виконавцями завдання не лише технічного плану. Твори цього циклу можуть служити для учнів-піаністів першим знайомством із зразком жанру концертного етюдів. Також дана збірка вдало поповнює дитячий концертно-конкурсний репертуар, залишивши свій слід у розвитку жанру українського концертного етюдів.

Фортепіанна спадщина І. Берковича налічує близько 20 варіаційних циклів, до цього жанру він звертався протягом всього життя, найпростіші з них входять до «Школи...». З усіх варіаційних циклів композитора найбільш міцно закріпилися в репертуарів виконавців «Варіації на тему Паганіні» (1950), також даний твір сам автор переклав для фортепіано з оркестром (1967). І. Беркович будучи професійним піаністом добре знав і інші фортепіанні варіаційні цикли на тему Паганіні. Тому не дивно, що інтонаційно, гармонічно та фактурно цикл І. Берковича має чимало спільних рис із одноіменним циклом Й. Брамса. Б. Міліч часто використовував твори І. Берковича у своїх збірках. І цей твір включено до його збірника «Фортепіано 7 клас», але однозначно за своїми задачами цей цикл технічно і художньо доступний лише талановитому юнацтву. До речі, в українській музиці І. Беркович був першим, хто звернувся до теми 24-го капрису Паганіні, але і тут він мав

послідовників, а саме серед дитячого фортепіанного репертуару можна виділити «Варіації на тему Паганіні» Н. Лагодюк (у джазовій манері).

Як вже згадувалось вище, І. Беркович одним із перших в українській музиці почав творити у жанрі дитячого фортепіанного концерту. Часово паралельно з ним писав, і також вніс неоціненний вклад в розвиток цього жанру М. Сільванський, написавши 5 концертів і концертину, його перший дитячий фортепіанний концерт створено навіть дещо раніше, ніж 1-ий концерт І. Берковича (1-ий «легкий» 1956, 2-гий «піонерський» – 1962). Зразки цього жанру у творчості І. Берковича варто розглядати комплексно. Адже його три концерта (1961, 1963, 1967) є тріадою концертів у яких поступово збільшується технічна складність та ускладнюється гармонічна мова самого композитора. А у концерті № 3 ре мажор тв. 48 автор навіть по-новаторському, як для себе, трактує форму – пишучи концерт в одностайній. Твір носить присвяту «молодим піаністам». Це один з небагатьох творів композитора, що вже не є саме репертуаром ДМШ, а розрахований на студентів музичних училищ та педагогічних вузів. Навіть образи, що змальовуються в ньому відповідають духу тогочасної молоді – дух масовості, змагальності, віри у світле майбутнє.

З часом жанр українського дитячого фортепіанного концерту, до якого першими звернулись І. Беркович та М. Сільванський, поповнювався і поповнюється все новими цікавими зразками, а саме концертами Л. Шукайло, О. Іванька, Ю. Зубая.

Багато років І. Беркович працював у Київській консерваторії на кафедрі спеціалізованого фортепіано, вів напружену педагогічну діяльність. Проте творча спадщина і місце творів у розвитку фортепіанного виконавства та виховання молодого піаніста досі залишаються недостатньо оціненими. Подальше вивчення творчості І. Берковича сприятиме не тільки розширенню педагогічного репертуару молодих музикантів, а й дозволить комплексно оцінити еволюцію дитячої фортепіанної музики, її досягнення і проблеми.

Список використаних джерел:

1. Андрієвська Т. Ісаак Беркович – композитор та педагог / Т. Андрієвська // Київське музикознавство. – 2014. – Вип. 49 – С. 212–220.
2. Олійник О. Українська фортепіанна музика для дітей / О. Олійник. – К.: Наукова думка, 1979. – 107 с.